

แนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ในจังหวัดนครสวรรค์

The Proposed Guidelines for Learning Center Management of the District Non-Formal and Informal Education in Nakhonsawan Province

อนุรัตน์ สงขำ

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงพรรณานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาปัญหาและนำเสนอแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในจังหวัดนครสวรรค์ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 15 คน พนักงานราชการ จำนวน 40 คน ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จำนวน 170 คน และคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 120 คน รวมทั้งสิ้น 345 คน ซึ่งได้ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า มีค่าความตรงเชิงเนื้อหา ระหว่าง .67-1.00 และมีค่าความเที่ยงเท่ากับ .89 วิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน การนำเสนอแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ โดยการจัดประชุมกระบวนการสนทนา ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการจัดการแหล่งเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในจังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก แนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ประกอบด้วย ด้านการวางแผน คือ สร้างความเข้าใจร่วมกับผู้นำชุมชน และแต่งตั้งคณะกรรมการแหล่งเรียนรู้ให้ชัดเจน ด้านการจัดการองค์กร คือ กำหนดให้แหล่งเรียนรู้แต่ละแห่งดำเนินการจัดทำข้อมูลสารสนเทศ การจัดทำงบประมาณที่สอดคล้องกับความต้องการ ด้านการอำนวยการ คือ สร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชน องค์กรท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ด้านการควบคุม คือ แต่งตั้งคณะกรรมการแหล่งเรียนรู้โดยให้ชุมชน และกำหนดให้นำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลในการจัดสรรงบประมาณ

คำสำคัญ: การจัดการ, แหล่งเรียนรู้, ศูนย์การศึกษานอกระบบ, จังหวัดนครสวรรค์

Abstract

This descriptive research has aim to study problems and guideline for the District Non-Formal and Informal Education in Nakhonsawan Province. The samples were 15 school administrators, 40 government employees, 170 teachers of community learning centers and 120 school committees, totally 345 people derived by stratified sampling. The tool used was rating scale questionnaire being verified the Content Validity by experts with the value between .67-1.00 and the Reliability using Alpha Coefficient with the value of .89. Basic statistics used were descriptive statistics. The focus group was held to present the guideline for

learning center management. It was found that problems concerning learning center management in overall were in high level. The guideline for learning center management was composed of: (1) Planning; building jointly understanding with community leaders and appointing learning centers committees, (2) Organization Management; assigning each learning center to prepare information and budget estimate in correspondent to the needs, (3) Direction; building jointly understanding with communities, local administrative organizations for the participation in learning center management and, (4) Monitoring; appointing committees of learning centers and employing the evaluation result for budget allocation.

Keywords: management, learning center, learning center management, Nakhonsawan province

ความนำ

การเรียนรู้เป็นครรลองของชีวิตที่เกิดขึ้นทุกแห่งทุกเวลา ต่อเนื่องยาวนานไปตราบนานนับชีวิต พฤติกรรมของบุคคลเริ่มเรียนรู้จากครอบครัว ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย แหล่งเรียนรู้ สถาบันการศึกษา สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศและเรียนรู้จากวิถีสังคม ดังนั้นทิศทางการพัฒนาประเทศจึงเน้นการอยู่รอดทางเศรษฐกิจพร้อมกับความยั่งยืนทางสังคมและสิ่งแวดล้อม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551, หน้า 1) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนครสวรรค์ เป็นหน่วยงานการศึกษามีภารกิจจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ และมีทักษะในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องเป็นผู้คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหา มุ่งหวังให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของบุคคล เพื่อให้บุคคลได้พัฒนาเต็มเต็มตามขีดความสามารถของตนเองและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย, 2552, หน้า 9) แต่จากการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งเรียนรู้ มักประสบปัญหาในการพัฒนาให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ของผู้เรียน พบว่า การใช้บริการแหล่งเรียนรู้ยังไม่คุ้มค่าและเป็นประโยชน์ มีผู้มาใช้บริการน้อยมาก ประชาชนในชุมชนยังไม่เห็นคุณค่าของศูนย์การ

เรียนชุมชน การใช้บริการของห้องสมุด ผู้รับบริการมาใช้บริการเฉลี่ยต่อวันต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนครสวรรค์, 2552, หน้า 5)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาการจัดการแหล่งเรียนรู้และนำมาสร้างเป็นแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในจังหวัดนครสวรรค์ ให้มีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อการให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายเต็มตามศักยภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการแหล่งเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในจังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในจังหวัดนครสวรรค์

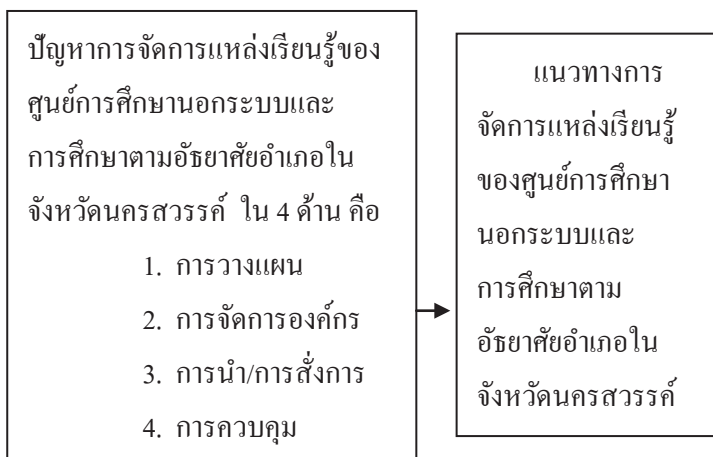
แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเพื่อปัญหาและนำเสนอแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและ

การศึกษาตามอรรถาธิบายอำเภอในจังหวัดนครสวรรค์ ครั้งนี้ ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานของ ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ (2545, หน้า 18-19) ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหารตามหน้าที่ของการบริหาร ประกอบด้วยกิจกรรมพื้นฐาน 4 ประการหรืออาจแบ่งในลักษณะที่เป็นขั้นตอน ประกอบด้วย การวางแผน (planning) การจัดการองค์กร (organizing) การนำ/การสั่งการ (leading/directing) และการควบคุม (controlling) มาเป็นแนวทางในการวิจัย และการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2553, หน้า 14-18) ได้กำหนดหลักการบริหารจัดการไว้ดังนี้ (1) มีครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นผู้ปฏิบัติงาน (2) จัดให้มีคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งเป็นองค์คณะบุคคลที่มีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุนและมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการด้านต่าง ๆ ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วยกิจกรรม การศึกษา ปัญหาหรือความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเป็นฐาน (problem or need – based) ในการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ทุกกิจกรรม ที่มุ่งให้ผู้เรียนหรือผู้ร่วม การจัดระบบหรือกระบวนการเรียนรู้ เน้นระบบหรือกระบวนการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนหรือผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดสภาพแวดล้อมหรือบรรยากาศในศูนย์การเรียนรู้ การใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน และการจัดการความรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการแก้ปัญหา หรือพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้และคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน และใช้ทุนทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และภาคส่วนต่าง ๆ ทางสังคมในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวคิดของงานวิจัยไว้ดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 15 คน พนักงานราชการ จำนวน 40 คน ครู สรช. จำนวน 170 คน และ คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 120 คน รวมทั้งสิ้น 345 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 9 คน พนักงานราชการ 30 คน ครู สรช. จำนวน 82 คน และคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 65 คน รวมทั้งสิ้น 186 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ

1. แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาการจัดการ
แหล่งเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยอำเภอในจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่ง
ประกอบด้วย ด้านการวางแผน ด้านการจัดการองค์กร
ด้านการนำ/การสั่งการและ ด้านการควบคุม เป็น
แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ต 5 ระดับ
คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จำนวน
27 ข้อ และมีความตรงเชิงเนื้อหาระหว่าง 0.67-1.00
โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ
0.89

2. แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การศึกษาปัญหาการจัดการแหล่งเรียนรู้ของ
ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภอในจังหวัดนครสวรรค์ โดยดำเนินการเก็บรวบรวม
ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจนครบ จำนวน 186
ฉบับคิดเป็นร้อยละ 100 แล้วนำแบบสอบถามมา
ตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์
ข้อมูล

2. การสร้างแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้
ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภอในจังหวัดนครสวรรค์ โดยการสนทนากลุ่มย่อย
เกี่ยวกับการสร้างแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ของ
ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภอ และข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา จากผู้เชี่ยวชาญ
จำนวน 9 คน ในวันที่ 26 มิถุนายน 2557 เวลา 09.00-
15.30 น. ณ ห้องประชุมศูนย์การศึกษานอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัด
นครสวรรค์

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล
ด้วยโปรแกรมคำนวณทางคอมพิวเตอร์ โดยวิเคราะห์หา

ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ของข้อมูล แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปตารางประกอบ คำ
บรรยาย และการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบบันทึกการ
สนทนากลุ่มย่อย โดยการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จาก
ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาการจัดการแหล่งเรียนรู้ของศูนย์
การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอใน
จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อ
พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการนำ/การสั่งการ มี
ปัญหาเป็นอันดับที่ 1 อยู่ในระดับ มาก อันดับที่ 2 คือ
ด้านการควบคุม อยู่ในระดับ มาก และอันดับที่ 3 คือ
ด้านการจัดการองค์กร อยู่ในระดับ ปานกลาง โดยมีผล
การวิเคราะห์ข้อมูลรายด้านดังนี้

1.1 ด้านการวางแผน โดยรวมอยู่ใน
ระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การมี
ส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำข้อมูลพื้นฐาน มีปัญหา
เป็นอันดับที่ 1 อยู่ในระดับ มากที่สุด อันดับที่ 2
กระบวนการจัดทำแผนการจัดการโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
เข้าร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน อยู่ในระดับมาก
ที่สุด และอันดับที่ 3 การวางแผนและติดตามผลการ
ดำเนินงานตามตัวชี้วัดแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก

1.2 ด้านการจัดการองค์กร โดยรวมอยู่
ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การ
จัดระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อใช้ประกอบการเรียนรู้ มี
ปัญหาเป็นอันดับที่ 1 อยู่ในระดับมากที่สุด อันดับที่ 2
การจัดสรรงบประมาณในการพัฒนา อยู่ในระดับ มาก
และอันดับที่ 3 การประเมินผลการให้บริการแหล่ง
เรียนรู้ อยู่ในระดับมาก

1.3 ด้านการนำ/การสั่งการ โดยรวมอยู่
ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การ
ประสานงานกับชุมชน องค์กรส่วนท้องถิ่นในการมีส่วน

ร่วมบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ มีปัญหาเป็นอันดับที่ 1 อยู่ในระดับ มากที่สุด อันดับที่ 2 การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการ อยู่ในระดับ มากที่สุด และอันดับที่ 3 การพัฒนาบุคลากรผู้รับผิดชอบบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ในระดับมาก

1.4 ด้านการควบคุม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การส่งเสริมให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ มีปัญหาเป็นอันดับที่ 1 อยู่ในระดับมากที่สุด อันดับที่ 2 การนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับ มากที่สุด และอันดับที่ 3 การกำหนดวิธีการติดตาม และประเมินผลการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด

2. แนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ของ ศูนย์ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอใน จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย แนวทางในแต่ละด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการวางแผน คือ สร้างความเข้าใจร่วมกับผู้นำชุมชนในความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ การจัดทำข้อมูลพื้นฐานของแต่ละแหล่งเรียนรู้ แต่งตั้ง คณะกรรมการแหล่งเรียนรู้ให้ชัดเจน กำหนดวิธีการ ดำเนินการจัดทำแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้โดยให้ คณะกรรมการแหล่งเรียนรู้ สรุปและให้ข้อเสนอแนะ เพื่อพัฒนามาตรฐานการดำเนินงานและนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

2.2 ด้านการจัดการองค์กร คือ กำหนดให้แหล่งเรียนรู้แต่ละแห่งดำเนินการจัดทำ ข้อมูลสารสนเทศจัดทำงบประมาณที่สอดคล้องกับ ความต้องการของแต่ละแหล่งเรียนรู้ ประสานความร่วมมือกับชุมชน ท้องถิ่น ในการสนับสนุนงบประมาณ ในการพัฒนา

2.3 ด้านการนำ/การสั่งการ คือ สร้าง ความเข้าใจร่วมกับชุมชน องค์กรท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ จัดตั้งคณะกรรมการ

แหล่งเรียนรู้โดยให้ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นจัดกิจกรรม ฝึกอบรมและสัมมนาเพื่อสร้างศักยภาพในการ บริหารงานในแหล่งเรียนรู้ และสนับสนุนงบประมาณในการ จัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็น

2.4 ด้านการควบคุม คือ แต่งตั้ง

คณะกรรมการแหล่งเรียนรู้โดยให้ชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานแหล่งเรียนรู้ และ ประเมินผลการให้บริการในแหล่งเรียนรู้และดำเนินการ ประเมินผลอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และกำหนดให้นำผล การประเมินมาเป็นข้อมูลในการจัดสรรงบประมาณ

การอภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ มีประเด็นสำคัญที่ควร พิจารณาและนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ปัญหาการจัดการแหล่งเรียนรู้ของศูนย์ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอใน จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการนำ/ การสั่งการ มีปัญหาเป็นอันดับที่ 1 อยู่ในระดับ มาก และด้านการ ควบคุม อยู่ในระดับ มาก ทั้งนี้เป็นผลมาจากระบบการ บริหารจัดการที่ส่วนใหญ่เป็นการสั่งการจากศูนย์ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในแหล่งเรียนรู้ไม่ได้เข้ามีส่วนร่วม อย่างเป็นรูปธรรม จึงทำให้การดำเนินงานในแหล่งเรียนรู้ จำเป็นต้องรับนโยบายจากส่วนกลางเป็นหลัก ซึ่ง สอดคล้องกับผลการวิจัยของธีรนาถ ชัมมนทิธ นันนันท (2549) ที่ได้ดำเนินการศึกษาวิจัย เรื่อง สภาพและปัญหา การใช้แหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาและชุมชนยังไม่มีบทบาทใน การวางแผนน้อย และผลการวิจัยของสายสุนีย์ แสงเขื่อนแก้ว (2547) ที่ได้ศึกษาการบริหารแหล่งเรียนรู้ เพื่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต 2 พบว่า

โรงเรียนไม่ได้ดำเนินการบริหารแหล่งเรียนรู้เชิงระบบ หรือมีการปฏิบัติไม่ครบวงจร ไม่มีการลำดับขั้นตอนในการดำเนินงาน ขาดการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน

1.1 ด้านการวางแผน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำข้อมูลพื้นฐาน มีปัญหาเป็นอันดับที่ 1 อยู่ในระดับมากที่สุด อันดับที่ 2 กระบวนการจัดทำแผนการจัดการโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอน อยู่ในระดับมากที่สุด และอันดับที่ 3 การวางแผนและติดตามผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวเป็นข้อบ่งชี้ได้ว่า กระบวนการดำเนินงานวางแผนการจัดการของแหล่งเรียนรู้ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ได้เข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการดำเนินงานที่ชัดเจน แผนงานโครงการ และกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นการดำเนินงานภายใต้แผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา จึงเป็นผลให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและชุมชนที่อยู่รอบ ๆ แหล่งเรียนรู้ ไม่ได้เข้ามามีบทบาทในการวางแผนที่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Indriyanto (1993) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาอิทธิพลของแหล่งเรียนรู้ ในบ้านกับแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับประถมศึกษาในประเทศอินโดนีเซีย ผลการวิจัยพบว่า ในระหว่างตัวแปรบ้านและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ผู้ปกครองและชุมชนมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เพราะผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์สูงขึ้น เมื่อเทียบกับแหล่งชุมชนใดก็ตามที่ได้รับความร่วมมือจากบ้านและแหล่งชุมชนน้อย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก็มีแนวโน้มต่ำลง

1.2 ด้านการจัดการองค์กร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การจัดระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อใช้ประกอบการเรียนรู้ มีปัญหาเป็นอันดับที่ 1 อยู่ในระดับมากที่สุด อันดับที่ 2 การจัดสรรงบประมาณในการพัฒนา และอันดับที่ 3 การ

ประเมินผลการให้บริการแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก เป็นผลมาจากระบบการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่แหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา ไม่ได้ดำเนินงานจัดการในรูปแบบองค์กรที่มีอำนาจในการวางแผน และการจัดสรรงบประมาณ ดังนั้นการจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ และการจัดสรรงบประมาณ จึงเป็นบทบาทของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สายสุนีย์ แสงเขื่อนแก้ว (2547) ที่ได้ศึกษาการบริหารแหล่งเรียนรู้เพื่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐานของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษา ลำพูน เขต 2 พบว่า โรงเรียนไม่ได้ดำเนินการบริหารแหล่งเรียนรู้เชิงระบบ หรือมีการปฏิบัติไม่ครบวงจร ไม่มีการลำดับขั้นตอนในการดำเนินงาน ขาดข้อมูลสารสนเทศสำหรับใช้ในการวางแผนบุคลากรและงบประมาณไม่เพียงพอขาดการนิเทศ กำกับ ตรวจสอบ ติดตาม และการนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผน

1.3 ด้านการนำ/การสั่งการ โดยรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การประสานงานกับชุมชน องค์กรส่วนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ มีปัญหาเป็นอันดับที่ 1 อยู่ในระดับ มากที่สุด อันดับที่ 2 การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการ อยู่ในระดับ มากที่สุด และอันดับที่ 3 การพัฒนาบุคลากรผู้รับผิดชอบบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับ มาก เป็นผลมาจากระบบการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา ที่ขาดการส่งเสริมให้แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ มีอิสระในการบริหารจัดการภายในเน้นการสั่งการ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเชเวอร์ (Shaver, 1991) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา และกล่าวถึงประโยชน์ของการใช้แหล่งเรียนรู้มาประกอบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนว่า ชุมชนเป็นแหล่งทรัพยากรที่มีคุณค่าในการสอน การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาประกอบการเรียนการสอนเป็นการดึงดูดความสนใจนักเรียนช่วยให้การเรียนของนักเรียนได้ผลดี

1.4 ด้านการควบคุม โดยรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การส่งเสริมให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ มีปัญหาเป็นอันดับที่ 1 อยู่ในระดับมากที่สุด อันดับที่ 2 การนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด และ อันดับที่ 3 การกำหนดวิธีการติดตาม และประเมินผลการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับ มากที่สุด เป็นผลมาจากระบบการบริหารงานของสถานศึกษา ที่ไม่ได้ตระหนักถึงการส่งเสริมการให้แหล่งเรียนรู้มีระบบการบริหารงานที่เป็นรูปธรรม อีกทั้งแหล่งเรียนรู้ส่วนใหญ่อยู่ในความรับผิดชอบของสถานศึกษา การจัดสรรงบประมาณยังคงต้องรอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สายสุณีย์ แสงเขื่อนแก้ว (2547) ได้ศึกษาการบริหารแหล่งเรียนรู้เพื่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต 2 พบว่าโรงเรียนไม่ได้ดำเนินการบริหารแหล่งเรียนรู้เชิงระบบ หรือมีการปฏิบัติไม่ครบวงจร ไม่มีการลำดับขั้นตอนในการดำเนินงาน ขาดการกำหนดนโยบายที่ชัดเจน ขาดข้อมูลสารสนเทศสำหรับใช้ในการวางแผนบุคลากรและงบประมาณไม่เพียงพอขาดการนิเทศ กำกับตรวจสอบติดตาม และการนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนข้อเสนอแนะคือ จัดหางบประมาณ บุคลากรและจัดสถานที่เพิ่มเติม แสวงหาความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานอื่น ตลอดจนสร้างเครือข่ายการเรียนรู้

จากการนำเสนอแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอในจังหวัดนครสวรรค์ มีประเด็นการอภิปราย ดังนี้

1. ด้านการวางแผน มีแนวทางในการดำเนินงาน คือ การสร้างความเข้าใจร่วมกับผู้นำชุมชนใน ความสำคัญของการแหล่งเรียนรู้ การจัดกิจกรรมให้คนในชุมชนกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบในแต่ละแหล่งเรียนรู้ โดยทำงานร่วมกับผู้นำชุมชนและคนในชุมชน

ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการแหล่งเรียนรู้ให้ชัดเจน ร่วมจัดทำฐานข้อมูลในพื้นที่ให้เป็นระบบ กำหนดวิธีการดำเนินการจัดทำแผนการจัดการแหล่งเรียนรู้ การกำหนดมาตรฐานการดำเนินงานในแหล่งเรียนรู้ การติดตาม ตรวจสอบมาตรฐานการดำเนินงานของแหล่งเรียนรู้ การดำเนินการสรุปและให้ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนามาตรฐานการดำเนินงาน และนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ร่วมกับคณะกรรมการแหล่งเรียนรู้ ซึ่งแนวทางการดำเนินงานดังกล่าวสอดคล้องกับสรรพวรินทร์ และ ทิพวัลย์ คำคง (2545, อ้างถึงใน ภักธภรณ์ มานิตย์, 2550, หน้า 58) ที่ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้ ที่สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยต้องสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้นำชุมชน และผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสอดคล้องกับไพรัช อรรถกามานนท์ และมัทนา โชควรวฒนกร (2545, อ้างถึงใน ภักธภรณ์ มานิตย์, 2550, หน้า 61) ที่ได้ให้หลักในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ท้องถิ่น และสถานศึกษา โดยเสนอแนวทางในการแสวงหาความร่วมมือจากชุมชนและท้องถิ่นไว้ โดยจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้บุคคลหรือสิ่งของในชุมชนและท้องถิ่นมาร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและดำเนินการจัดการศึกษา ทำให้เห็นถึงประโยชน์ของการเข้ามามีส่วนร่วม การเชิญเข้าร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการที่สถานศึกษาจัดตั้ง ซึ่งผลให้สถานศึกษาได้รับความร่วมมือจากชุมชนรอบข้างมากขึ้น

2. ด้านการจัดการองค์กร มีแนวทางในการดำเนินงาน คือ กำหนดให้แหล่งเรียนรู้แต่ละแห่งดำเนินการจัดทำข้อมูลสารสนเทศโดยนำข้อมูลพื้นฐานที่ได้จัดเก็บมาดำเนินการอย่างถูกต้อง มีมาตรฐานการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ จัดสรรงบประมาณที่สอดคล้องกับความต้องการของแต่ละแหล่งเรียนรู้ โดย

ให้จัดทำแผนพัฒนาแหล่งเรียนรู้เสนอต่อสถานศึกษา โดยประสานความร่วมมือกับชุมชน ท้องถิ่น ในการ สนับสนุนงบประมาณในการพัฒนา กำหนดให้มีการ ประเมินผลการให้บริการในแหล่งเรียนรู้อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และตั้งคณะกรรมการประเมินผลระดับอำเภอ และ ให้นำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลในการจัดสรร งบประมาณในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ซึ่งแนวทาง ดังกล่าวสอดคล้องกับหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญ ศึกษา (2544, อ้างถึงใน ภัทรภรณ์ มานิตย์, 2550, หน้า 57) ที่ได้กล่าวถึงการประเมินผลการใช้แหล่งเรียนรู้ว่ามี วัตถุประสงค์คือ พิจารณารายงานผลการใช้แหล่งเรียนรู้ ตามสาระการเรียนรู้หรือกลุ่มวิชาต่าง ๆ ในรอบปี การ รายงานผลการใช้แหล่งเรียนรู้ สถิติการใช้ทรัพยากร สารสนเทศที่ให้บริการ รวมถึงอุปสรรคปัญหาให้ สถานศึกษาพิจารณาสรุปผลรายงาน พร้อมด้วย ข้อเสนอแนะปรับปรุงให้แก้ไข เพื่อประกอบการวางแผน งานและโครงการในปีต่อไป

3. ด้านการนำ/การสั่งการ มีแนวทางในการ ดำเนินงาน คือ การสร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชน องค์การท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการแหล่ง เรียนรู้ โดยจัดตั้งคณะกรรมการแหล่งเรียนรู้โดยให้ ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นเข้ามาเป็นคณะกรรมการแหล่ง เรียนรู้ พร้อมทั้งจัดกิจกรรมฝึกอบรมและสัมมนาเพื่อ สร้างศักยภาพในการบริหารงานในแหล่งเรียนรู้ โดย พัฒนาศักยภาพผู้รับผิดชอบและคณะกรรมการแหล่ง เรียนรู้ และใช้เทคโนโลยีเข้ามาบริหารจัดการแหล่ง เรียนรู้ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2543, อ้างถึงใน ภัทรภรณ์ มานิตย์, 2550, หน้า 55) ที่ได้กล่าวถึงบุคลากรของสถานศึกษาใน การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ซึ่งควรที่จะต้องดำเนินการพัฒนา ให้มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ทั้งการจัดแหล่ง การเรียนรู้ให้ครูได้ศึกษาและพัฒนาตนเอง การส่งเสริม และสนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษาลำเลียง กล้าทำ กล้าตัดสินใจและมีเสรีภาพทางวิชาการ การส่งเสริมและ

สนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษาได้ทำงานร่วมกัน ได้แลกเปลี่ยนสิ่งที่เรียนรู้และประสบการณ์ในการจัดการ เรียนการสอนและพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกัน การ ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษาเข้ารับ การอบรมร่วมประชุมสัมมนา ฝึกปฏิบัติการ ที่หน่วยงาน หรือสถาบันการศึกษาต่าง ๆ จัดขึ้น และการส่งเสริมและ สนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษาได้แลกเปลี่ยนการ เรียนรู้และประสบการณ์ในการทำงานกับบุคลากรใน สถานศึกษาอื่น

4. ด้านการควบคุม มีแนวทางในการดำเนิน งาน คือ ควรดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการแหล่งเรียนรู้ โดยให้ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานแหล่งเรียนรู้ และประเมินผลการใช้บริการใน แหล่งเรียนรู้และดำเนินการประเมินผลอย่างน้อยปีละ 1 ครั้งและกำหนดให้นำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลในการ จัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ โดย ดำเนินการจัดประชุมคณะกรรมการแหล่งเรียนรู้และ รายงานผลการประชุมให้สถานศึกษาทราบทุกครั้ง พร้อม นำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลในการจัดสรร งบประมาณใน การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ซึ่งแนวทาง ดังกล่าวสอดคล้องกับนิคม ทาแดง กอบกุล ปราบประชา และอำนาจ เดชชัยศรี (2545, อ้างถึงใน ภัทรภรณ์ มานิตย์, 2550, หน้า 49) ได้สรุปไว้ว่า สถานศึกษาควร ศึกษาสภาพปัจจุบันและวิเคราะห์นโยบายของ สถานศึกษาร่วมกับผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการ วางแผน หรือจัดทำโครงการตามสภาพที่ได้จากผลการ วิเคราะห์ และดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ทั้งด้านการ ผลิตและพัฒนาแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ รวมทั้งการนิเทศ ติดตามผล ประเมินผลการดำเนินงาน ของแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ โดยวิธีหลากหลายและ จัดทำเครื่องมือนับตั้งแต่การสังเกต ชักถาม การตรวจ ผลงาน การแนะนำ รวมถึงได้ให้แนวทางการจัดแหล่ง ทรัพยากรการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของวินัย ไพयरมณ (2547)

ได้ศึกษาการจัดการแหล่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาใน
กิ่งอำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การจัดการ
แหล่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในด้านบุคลากร เปิด
โอกาสให้ชุมชนใช้อาคารสถานที่ของสถานศึกษา ให้
ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินตนเองสร้างความ
ตระหนักให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของแหล่งเรียนรู้
ใน ซึ่งสถานศึกษาแต่ละแห่งต้องขอความอนุเคราะห์
ความร่วมมือ การประสานงานส่งเสริม สนับสนุนจาก
องค์กรในท้องถิ่นและชุมชน เพื่อนำมาดำเนินงานใน
การจัดการแหล่งการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 สถานศึกษาหรือหน่วยงานต้น
สังกัดควรนำแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ของศูนย์
การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอใน
จังหวัดนครสวรรค์ ไปใช้ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มี
ประสิทธิภาพในการให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ

1.2 สถานศึกษาหรือหน่วยงานที่
เกี่ยวข้องควรดำเนินการพัฒนาคณะกรรมการแหล่ง
เรียนรู้ให้มีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการแหล่ง

เรียนรู้ เพื่อร่วมกันพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ
ในการให้บริการแก่ประชาชน

1.3 หน่วยงานต้นสังกัดควรนำข้อมูล
ที่ได้จากการสร้างแนวทางการจัดการแหล่งเรียนรู้ของ
ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
อำเภอในจังหวัดนครสวรรค์ ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนา
แหล่งเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพในการให้บริการแก่
ประชาชนในพื้นที่

2. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริม
และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการให้บริการ
แหล่งเรียนรู้ให้มีคุณภาพในการให้บริการแก่ประชาชน

2.2 ควรดำเนินการศึกษาความต้องการ
ของคณะกรรมการแหล่งเรียนรู้ในการมีส่วนร่วมพัฒนา
แหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา

2.3 ควรวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการ
บริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพในการให้บริการ
แก่ประชาชน

เอกสารอ้างอิง

- ธีรนาถ ชัมมนทิชนันท์. (2549). *สภาพและปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติของโรงเรียนในสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 2*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
ภัทรภรณ์ มานิตย์. (2550). *การจัดการแหล่งเรียนรู้ของกลุ่มโรงเรียนโป่งสา จังหวัดแม่ฮ่องสอน*. การค้นคว้าอิสระ
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
วินัย ไพอารมณ. (2547). *การจัดการแหล่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในกิ่งอำเภอดอยหล่อจังหวัดเชียงใหม่*.
การค้นคว้าอิสระปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ปริญ ลักขิตานนท์, สุภา เสรีรัตน์ และองอาจ ปทะวานิช. (2545). *ทฤษฎีองค์การ*. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.

- สายสุนีย์ แสงเจื่อนแก้ว. (2547). *การบริหารแหล่งเรียนรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต 2. การค้นคว้าอิสระปริญญาโท* วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). *คู่มือการสรรหาและคัดเลือกสังคมแห่งการเรียนรู้ต้นแบบ*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2553). *คู่มือการดำเนินงาน กศน. ตำบล (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2552). *เอกสารสาระหลักการและแนวคิดประกอบการดำเนินงาน กศน.: คัมภีร์ กศน.* กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดนครสวรรค์. (2552). *สรุปรายงานการประชุมผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา ปีงบประมาณ 2552*. นครสวรรค์: ผู้แต่ง.

References

- Indriyanto, B. (1992). The relative contribution of home and community resources to primary student achievement in Indonesia (Home Resources). *Dissertation Abstracts International*, 53(11), 3418-A.
- Manit, P. (2007). *Learning resource management at Pong Sa School, Mae Hong Son province*. Independent Study in Education, Chang Mai University. (in Thai)
- Office of the Education Council. (2008). *Guide line for the recruitment and selection of social learning model*. Bangkok: The Agricultural Co-operative Federation of Thailand. (in Thai)
- Office of the Education Council. (2009). *Manual for operation, of non-formal education district (2nd ed.)*. Bangkok: Prigwhan Graphic. (in Thai)
- Paiyarom, V. (2004). *Learning resource management in the area of Doi Lor sub district, Chiang Mai province*. Independent Study in Education, Chang Mai University. (in Thai)
- Promote Non-Formal Education and Informal Education. (2010). *Handbook of the principles and concepts of the non-formal education: Non Formal Education Principles*. Bangkok: Author. (in Thai)
- Office of Promotion for Non-Formal Education and Informal Education of Nakhonsawan Province. (2009). *Minutes of the executive summary and educational FY 2009*. Nakhonsawan: Author. (in Thai)
- Thammanatechanatnatechanon, T. (2006). *Problems of the natural resources of the school district's Office District 2*. Master' thesis in Education, Chiang Mai University. (in Thai)
- Sangkoernkal, S. (2004). *Administrative resources for the learning process, according to the curriculum of basic schools in the two districts of Lamphun*. Master' thesis in Education, Chang Mai University. (in Thai)

Sararat, S., Luksitanon, P., Sararat, S., & Pratavanich, O. (2002). *Organizational theory*. Bangkok: Thamsarn.
(in Thai)

Shaver, J. P. (1991). *Handbook of research on social studies teaching and learning*. New York: Macmillan.

